

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยศึกษา การจัดการความรู้เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอภูมิปัญญาท้องถิ่นตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง มีเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. ทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการความรู้
 - 1.1 ความหมายของการจัดการความรู้
 - 1.2 ประเภทขององค์ความรู้
 - 1.3 องค์ประกอบขององค์ความรู้
 - 1.4 ประโยชน์ของการจัดการองค์ความรู้
 - 1.5 กระบวนการของการจัดการองค์ความรู้
2. ทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น
 - 2.1 ความหมายของภูมิปัญญาท้องถิ่น
 - 2.2 ความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น
 - 2.3 ลักษณะของภูมิปัญญาท้องถิ่น
 - 2.4 การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น
3. แนวคิดด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์
4. ผ้าพื้นเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์
 - 4.1 ความรู้เกี่ยวกับการทอผ้า
 - 4.2 ผ้าพื้นเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 5.1 งานวิจัยในประเทศ
 - 5.2 งานวิจัยในต่างประเทศ

ทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการความรู้

1. การจัดการความรู้ (Knowledge Management)

1.1 ความหมายการจัดการความรู้

การจัดการความรู้ (Knowledge Management) คือ การรวบรวมองค์ความรู้ที่มีอยู่ในองค์กร ซึ่งกระจัดกระจายอยู่ในตัวบุคคลหรือเอกสาร มาพัฒนาให้เป็นระบบ เพื่อให้ทุกคนในองค์กรสามารถ เข้าถึงความรู้ และพัฒนาตนเองให้เป็นผู้รู้รวมทั้งปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ อันจะส่งผลให้องค์กรมีความสามารถในแข่งขันสูงสุด (สำนักงาน กพร.และสถาบันเพิ่มผลผลิตแห่งชาติ, 2548) โดยที่ความรู้มี 2 ประเภท คือ

1. ความรู้ที่ฝังอยู่ในคน (Tacit Knowledge) เป็นความรู้ที่ได้จากประสบการณ์ พรสวรรค์หรือสัญชาตญาณของแต่ละบุคคลในการทำความเข้าใจในสิ่งต่าง ๆ เป็นความรู้ที่ไม่สามารถถ่ายทอดออกมาเป็นคำพูดหรือลายลักษณ์อักษรได้โดยง่าย เช่น ทักษะในการทำงานงานฝีมือ หรือการ

คิดเชิงวิเคราะห์ บางครั้ง จึงเรียกว่าเป็นความรู้แบบนามธรรม ความรู้เหล่านี้อยู่ที่ “คน” (ธีรพงศ์ แกนอินทร์. 2555)

2. ความรู้ที่ชัดแจ้ง (Explicit Knowledge) เป็นความรู้ที่สามารถรวบรวม ถ่ายทอด ได้ โดยผ่านวิธีต่าง ๆ เช่น การบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร ทฤษฎี คู่มือต่างๆ และบางครั้งเรียกว่า เป็นความรู้แบบรูปธรรมความรู้เหล่านี้อยู่ที่ “สื่อ” (ธีรพงศ์ แกนอินทร์. 2555) ความรู้ทั้ง 2 ประเภท นี้มีวิธีการจัดการที่แตกต่างกันการจัดการ “ความรู้ที่ชัดแจ้ง” จะเน้นไปที่การเข้าถึงแหล่งความรู้ ตรวจสอบ และตีความได้เมื่อนำไปใช้แล้วเกิดความรู้ใหม่ นำมาสรุปไว้ เพื่อใช้อ้างอิง หรือให้ผู้อื่นเข้าถึง ได้ต่อไป

วิฑูรย์ สิมะโชคดี (2548) ได้ให้ความหมายของการจัดการความรู้ไว้ว่า หมายถึง ระบบหรือกระบวนการในการสรรหาความรู้ที่ถูกต้องเหมาะสมในองค์กร ภายใน เวลาที่เหมาะสม และเอื้ออำนวยให้เกิดการแบ่งปันความรู้ เพื่อปรับปรุงเพิ่มขีดความสามารถในการ ดำเนินงาน และเพื่อพัฒนาองค์กร

ภราดร จินดาวงศ์ (2549) ได้ให้ความหมายของการจัดการความรู้ไว้ว่าหมายถึง กระบวนการที่มีความสลับซับซ้อน ในการที่จะนำความรู้ที่มีอยู่มาสร้าง ขยายผล แบ่งปัน จัดเก็บ และ ใช้ให้เกิดประโยชน์

ภูสิทธิ์ ไชยปัญญา (2549) ได้ให้ความหมายของการจัดการความรู้ไว้ว่า การจัดการความรู้จะเป็นกระบวนการที่มีความสลับซับซ้อน ในการที่จะนำความรู้ที่มีอยู่มาสร้างขยาย ผล แบ่งปัน จัดเก็บและใช้ให้เกิดประโยชน์

ไพโรจน์ ชลารักษ์ (2551) ได้ให้ความหมายของการจัดการความรู้ไว้ว่า หมายถึง การกระทำกับความรู้และแหล่งความรู้ด้วยเครื่องมือ และเทคนิควิธีต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความรู้ใหม่ เพิ่มขึ้นหรือเกิดประโยชน์จากการจัดการความรู้

วิจารณ์ พาณิช (2551) ได้ให้ความหมายของการจัดการความรู้ไว้ว่า หมายถึง เครื่องมือเพื่อการบรรลุเป้าหมายอย่างน้อย 4 ประการไปพร้อม ๆ กัน ได้แก่บรรลุเป้าหมาย ของงาน บรรลุเป้าหมายการพัฒนาคน บรรลุเป้าหมายการพัฒนาองค์กรไปเป็นองค์กรการเรียนรู้ และบรรลุเป้าหมายความเป็นชุมชน ความเอื้ออาทรระหว่างกันในที่ทำงาน

แก้วเวียง นานาผล (2554) ได้ให้ความหมายของการจัดการความรู้ไว้ว่าหมายถึง กระบวนการ เครื่องมือ ที่ดำเนินการร่วมกันโดยผู้ปฏิบัติงานในองค์กรหรือหน่วยงานย่อยขององค์กร เพื่อสร้าง และใช้ความรู้ในการทำงานให้เกิดผลสัมฤทธิ์ ดีขึ้นกว่าเดิม เกิด การพัฒนางานอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ เป็นวงจรที่ต่อเนื่อง ทำให้องค์กรมีประสิทธิผล เป็น การจัดการเพื่อให้เกิดความรู้ใหม่

จากความหมายหลากหลายที่มีนักวิชาการกล่าวไว้ สรุปได้ดังนี้ การจัดการความรู้ หมายถึง การรวบรวม จัดเก็บ แลกเปลี่ยน เผยแพร่และประยุกต์ใช้ความรู้ที่มีอยู่เพื่อให้เกิดประโยชน์ สูงสุดต่อตนเองและองค์กร

2. ประเภทของการจัดการความรู้

อิกุจิโร โนนากะ (Ikujiro Nonaka) อ้างถึงใน ลัดดา เจียมจิตต์ตรง, ดวงรัตน์

ศรีวงษ์กุล และปรัชญนันท์ นิลสุข (2550) ได้กล่าวถึงประเภทของการจัดการความรู้ไว้ว่า 2 ประเภท ดังนี้

1. ความรู้แบบซ่อนเร้น (Tacit Knowledge) เป็นความรู้ที่ได้จากประสบการณ์ พรสวรรค์ หรือสัญชาตญาณของแต่ละบุคคลในการทำความเข้าใจในสิ่งต่าง ๆ เป็นความรู้ที่ไม่สามารถ ถ่ายทอดออกมาเป็นคำพูดหรือลายลักษณ์อักษรได้โดยง่าย เช่น ความเชื่อ ค่านิยม ทักษะในการทำงาน งานฝีมือ การคิดเชิงวิเคราะห์ rules of thumb เป็นต้น ความรู้ประเภทนี้เป็นความรู้ที่ ซ่อนเร้นจนบางครั้งตัวเราเองก็ไม่ว่ามีความรู้ขึ้นอยู่กับ จินตนาการ เป็นความรู้แบบนามธรรม

2. ความรู้แบบเด่นชัด (Explicit Knowledge) เป็นความรู้ที่สามารถรวบรวม บันทึก ถ่ายทอดได้ เช่น ทฤษฎี ตำรา วารสาร คู่มือ คำอธิบาย ฐานข้อมูล อินเทอร์เน็ต จดหมาย อิเล็กทรอนิกส์แผนภูมิ เป็นต้น ความรู้ประเภทนี้เห็นได้ค่อนข้างชัด จึงเรียกว่าเป็นความรู้แบบรูปธรรม

3. องค์ประกอบของการจัดการความรู้

วิจารณ์ พานิช (2546) ได้จำแนกองค์ประกอบของการจัดการความรู้ไว้ 3 ประการ คือ

1. คน เป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุดเพราะเป็นแหล่งความรู้ และเป็นผู้นำความรู้ไป ใช้ให้เกิดประโยชน์

2. เทคโนโลยี เป็นเครื่องมือเพื่อให้คนสามารถค้นหา จัดเก็บ แลกเปลี่ยน รวมทั้งนำ ความรู้ไปใช้อย่างง่าย และรวดเร็วขึ้น

3. กระบวนการความรู้ เป็นการบริหารจัดการ เพื่อนำความรู้จากแหล่งความรู้ไปให้ ผู้ใช้ เพื่อทำให้เกิดการปรับปรุง และนวัตกรรม

มาคลาส (Marquardt) อ้างถึงใน ประภากร แก้ววรรณ และคณะ (2548) ได้ นำเสนอกระบวนการจัดการความรู้ไว้ 4 ประการดังนี้

1. การแสวงหาความรู้ (Knowledge Acquisition) องค์การแสวงหาความรู้ที่มี ประโยชน์ และมีผลต่อการดำเนินงานจากแหล่งต่างๆ ทั้งภายในและนอกองค์กรดังนี้

1.1 การแสวงหาและรวบรวมความรู้จากแหล่งภายในองค์กร ความสามารถในการ เรียนรู้ของบุคลากรในองค์กรเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งซึ่งช่วยเพิ่มคุณค่าให้กับองค์กร บุคลากรจึง ควรมีการแสวงหาความรู้ในองค์กรในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การให้ความรู้กับบุคลากรในหน่วยงาน การ เรียนรู้จากประสบการณ์ตรง การลงมือปฏิบัติ การดำเนินการเปลี่ยนแปลงในการปฏิบัติงานต่าง ๆ เป็นต้น

1.2 การแสวงหาและรวบรวมความรู้จากแหล่งภายนอกองค์กร องค์กรต้องมีการ พัฒนาและปรับปรุงอยู่อย่างสม่ำเสมอ การแข่งขันขององค์กร ต้องอาศัยความคิดและการสร้างสรรค์ ด้วยข้อมูล สารสนเทศหรือความรู้จากสภาพแวดล้อมภายนอกองค์กร ด้วยวิธี ต่าง ๆ เช่นการใช้มาตรฐานเปรียบเทียบ การจ้างที่ปรึกษา การเปิดรับข่าวสารจากสื่อสารสนเทศต่าง ๆ การตรวจสอบแนวโน้มเศรษฐกิจ สังคม กรเมืองและเทคโนโลยี การรวบรวมข้อมูลจากลูกค้า การ จ้างพนักงานใหม่ การร่วมมือกับองค์กร หรือหน่วยงานอื่น ๆ เป็นต้น

2. การสร้างความรู้ (Knowledge Creation) การสร้างความรู้เป็น การสร้างสรรค์ขึ้นใหม่ ต้องอาศัยแรงผลักดัน การหยั่งรู้และความเข้าใจอย่างลึกซึ้งของแต่ละบุคคล การสร้างความรู้ใหม่จึงเป็นความสามารถส่วนบุคคล ที่อาจจะกระทำได้แตกต่างกันดังนี้

- 2.1 บุคคลให้ความรู้ที่ตนมีอยู่กับผู้อื่น
 - 2.2 กานำความรู้ที่องค์กรมีอยู่ผนวกเข้ากับความรู้ของแต่ละบุคคลเพื่อให้เกิดเป็นความรู้ใหม่และมีการแบ่งปันกันทั้งองค์กร
 - 2.3 ความรู้ที่ได้จากการรวบรวม และสังเคราะห์ความรู้ที่มีอยู่เข้าด้วยกัน
 - 2.4 ความรู้ที่เกิดขึ้นภายในองค์กร โดยสมาชิกองค์กรค้นพบด้วย ตนเองและมีกิจกรรมมากมายที่องค์กรสามารถดำเนินการเพื่อสร้างความรู้
 - 2.5 การเรียนรู้โดยการปฏิบัติ
 - 2.6 การแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ
 - 2.7 การทดลอง
 - 2.8 การเรียนรู้จากประสบการณ์ที่ผ่านมาในอดีต
 3. การจัดเก็บและค้นคืนความรู้ (Knowledge Storage and Retrieve)
- การจัดการความรู้ต้องพิจารณาถึงวิธีการในการเก็บรักษาและการนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ได้ตามความต้องการองค์กรต้องเก็บรักษาสิ่งที่เรียกว่าเป็นความรู้ไว้ให้ดีที่สุด โดยคำนึงถึงสิ่งต่าง ๆ ดังนี้
- 3.1 โครงสร้างและการจัดเก็บความรู้ ควรเป็นระบบที่สามารถค้นหาและส่งมอบได้อย่างถูกต้องและรวดเร็ว ในการจัดโครงสร้างขององค์ความรู้ ต้องพิจารณาความแตกต่างของกลุ่มคนที่มีความแตกต่างกันในการค้นคืนความรู้ ระบบการเก็บรักษาความรู้ที่มีประสิทธิภาพ
 - 3.2 จัดให้มีการจำแนกรายการต่างๆ เช่น ข้อเท็จจริง นโยบาย หรือขั้นตอนการปฏิบัติงานที่อยู่บนพื้นฐานความจำเป็นในการเรียนรู้
 - 3.3 อาศัยการจัดการที่สามารถส่งมอบให้กับผู้ใช้ได้อย่างชัดเจน ถูกต้อง ทันเวลา และเหมาะสมกับความต้องการ ทั้งนี้ควรให้บุคลากรทราบถึงช่องทางหรือวิธีการสำหรับการค้นหาความรู้ต่าง ๆ ทั้งในรูปแบบที่เป็นทางการ เช่น การจัดทำสมุดทะเบียนรายชื่อ คู่มือ เป็นต้น หรือรูปแบบที่ไม่เป็นทางการ เช่น การประชุม การฝึกอบรม ซึ่งจะนำไปสู่การถ่ายทอดความรู้ในองค์กรต่อไป
- สถาบันเพิ่มผลผลิตแห่งชาติ (2548) ได้กล่าวถึงกระบวนการจัดการความรู้ ไว้ว่าเป็นสิ่งหนึ่งที่จะช่วยให้องค์กรเข้าใจถึงขั้นตอนที่ทำให้เกิดกระบวนการจัดการความรู้ หรือพัฒนาการของความรู้ที่จะเกิดขึ้นภายในองค์กร ประกอบด้วย 7 ประการ ดังนี้
1. การบ่งชี้ความรู้ เช่น พิจารณาว่า วิสัยทัศน์/ พันธกิจ/ เป้าหมาย คืออะไร และเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย เราจำเป็นต้องรู้อะไร ขณะนี้เรามีความรู้อะไรบ้าง อยู่ในรูปแบบใด และอยู่ที่ใคร
 2. การสร้างและแสวงหาความรู้ เช่น การสร้างความรู้ใหม่ แสวงหาความรู้จากภายนอก รักษาความรู้เก่า และกำจัดความรู้ที่ใช้ไม่ได้แล้ว
 3. การจัดความรู้ให้เป็นระบบ เป็นการวางโครงสร้างความรู้ เพื่อเตรียมพร้อมสำหรับการเก็บความรู้ อย่างเป็นระบบในอนาคต
 4. การประมวลและกลั่นกรองความรู้ เช่น ปรับปรุงรูปแบบเอกสารให้เป็นมาตรฐาน ใช้ภาษาเดียวกัน และปรับปรุงเนื้อหาให้สมบูรณ์
 5. การเข้าถึงความรู้ เป็น การทำให้ผู้ใช้ความรู้เข้าถึงความรู้ที่ต้องการได้ง่ายและสะดวก เช่น ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ (IT) Web board บอร์ดประชาสัมพันธ์ เป็นต้น

6. การแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้ ทำให้หลายวิธีการ โดยกรณีเป็น Explicit Knowledge อาจจัดทำเป็น เอกสาร ฐานความรู้ เทคโนโลยีสารสนเทศ หรือกรณีเป็น Tacit Knowledge อาจจัดทำเป็นระบบ ทีมข้ามสายงาน กิจกรรมกลุ่มคุณภาพและนวัตกรรม ชุมชนแห่งการเรียนรู้ ระบบพี่เลี้ยง การสับเปลี่ยนงาน การยืมตัว เวทีแลกเปลี่ยนความรู้ เป็นต้น

7. การเรียนรู้ ควรทำให้การเรียนรู้เป็นส่วนหนึ่งของงาน เช่น เกิดระบบการเรียนรู้จากสร้างองค์ความรู้ นำความรู้ไปใช้ เกิดการเรียนรู้และประสบการณ์ใหม่ และหมุนเวียนต่อไปอย่างต่อเนื่อง

สรุปความหมายขององค์ประกอบของการจัดการความรู้ไว้ดังนี้ องค์ประกอบของการจัดการความรู้ หมายถึง การแสวงหาความรู้ แล้วนำมาสร้างเป็นความรู้ นำไปจัดเก็บและค้นคืนเพื่อนำมาใช้ประโยชน์ได้

4. ประโยชน์ของการจัดการความรู้

การจัดการความรู้มีเป้าหมายหลักคือการใช้ประโยชน์จากความรู้มาเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการดำเนินงานขององค์กรเพื่อสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันขององค์กร การจัดการความรู้มีความสำคัญอย่างยิ่ง ไม่ว่าจะเป็นประเทศที่พัฒนาแล้วหรือกำลังพัฒนาก็ตาม ประโยชน์ของการจัดการความรู้ได้ 8 ประการ ดังนี้

4.1 ป้องกันความรู้สูญหาย : การจัดการความรู้ทำให้องค์กรสามารถรักษาความเชี่ยวชาญ ความชำนาญ และความรู้ที่อาจสูญหายไปพร้อมกับการเปลี่ยนแปลงของบุคลากร เช่น การเกษียณอายุทำงาน หรือการลาออกจากงาน ฯลฯ

4.2 เพิ่มประสิทธิภาพในการตัดสินใจ : โดยประเภท คุณภาพ และความสะดวกในการเข้าถึง ความรู้ เป็นปัจจัยของการเพิ่มประสิทธิภาพการตัดสินใจ เนื่องจากผู้ที่มีหน้าที่ตัดสินใจต้องสามารถตัดสินใจได้อย่างรวดเร็วและมีคุณภาพ

4.3 ความสามารถในการปรับตัวและมีความยืดหยุ่น : การทำให้ผู้ปฏิบัติงานมีความเข้าใจในงานและวัตถุประสงค์ของงาน โดยไม่ต้องมีการควบคุม หรือมีการแทรกแซงมากนักจะทำให้ผู้ปฏิบัติงานสามารถทำงานในหน้าที่ต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเกิดการพัฒนาจิตสำนึกในการทำงาน

4.4 ความได้เปรียบในการแข่งขัน : การจัดการความรู้ช่วยให้องค์กรมีความเข้าใจลูกค้า แนวโน้มของการตลาดและการแข่งขัน ทำให้สามารถลดช่องว่างและเพิ่มโอกาสในการแข่งขันได้

4.5 การพัฒนาทรัพยากร : เป็นการพัฒนาความสามารถขององค์กรในการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรที่มีอยู่ ได้แก่ สิทธิบัตร เครื่องหมายการค้า และลิขสิทธิ์ เป็นต้น

4.6 การยกระดับผลิตภัณฑ์ : การนำการจัดการความรู้มาใช้ในการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต และบริการ ซึ่งจะเป็นการเพิ่มคุณค่าให้แก่ผลิตภัณฑ์นั้น ๆ อีกด้วย

4.7 การบริหารลูกค้า : การศึกษาความสนใจและความต้องการของลูกค้า จะเป็นการสร้างความพึงพอใจ และเพิ่มยอดขายและสร้างรายได้ให้แก่องค์กร

4.8 การลงทุนทางทรัพยากรมนุษย์ : การเพิ่มความสามารถในการแข่งขันผ่านการเรียนรู้ร่วมกัน การจัดการด้านเอกสาร การจัดการกับความไม่แน่นอนทางการเพิ่มความสามารถให้แก่องค์กรในการจัดและฝึกอบรมบุคลากรในกระบวนการจัดการความรู้ในแต่ละองค์กร ควรประกอบด้วยบุคคลดังต่อไปนี้ (วิจารณ์ พานิช. 2548)

4.8.1 "คุณเอื้อ" คือผู้ที่ทำให้เกิดผลงาน KM มีหน้าที่คัดเลือกหาทีมงานจากหลายสังกัดมาเป็นแกนนำ สนับสนุนทรัพยากรแก่ทีมงานอย่างเต็มที่ ส่งเสริมให้เกิดเวทีแลกเปลี่ยนความรู้ที่เกิดจากความเข้าใจหลากหลายรูปแบบ

4.8.2 "คุณอำนวย" ทำหน้าที่อำนวยความสะดวกในการจัดการความรู้ ส่งเสริมให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และอำนวยความสะดวกต่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ทั้งในเชิงกิจกรรม เชิงระบบ และเชิงวัฒนธรรม

4.8.3 "คุณกิจ" ผู้ดำเนินกิจกรรมจัดการความรู้ร้อยละ 90-95 อาจสรุปได้ว่าคุณกิจคือผู้จัดการความรู้ตัวจริง เป็นผู้มีความรู้ (Explicit Knowledge) และเป็นผู้ต้องมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ใช้หา สร้าง แปลง ความรู้เพื่อการปฏิบัติให้บรรลุถึง “เป้าหมาย/หัวปลา” ที่ตั้งไว้

4.8.4 "คุณลิขิต" ทำหน้าที่จดบันทึก ในกิจกรรมการจัดการความรู้ อาจทำหน้าที่เป็นการเฉพาะกิจ หรือทำหน้าที่เป็นระยะยาว กังถาวรในกิจกรรมจัดการความรู้ของกลุ่ม หรือหน่วยงาน หรือองค์กร สิ่งที่ “คุณลิขิต” จดบันทึกได้แก่ เรื่องเล่าจากกิจกรรม ขุมความรู้จากกิจกรรม แลกเปลี่ยนเรียนรู้ บันทึกการประชุมและบันทึกอื่นๆ

4.8.5 "คุณวิศาสตร์" คือ นัก IT ที่เข้ามาช่วยเป็นทีมงาน KM คำว่า "วิศาสตร์" มาจากคำว่า "IT wizard" หรือพ่อมดไอที จะเข้ามาช่วยคิดเรื่องการวางระบบ IT ที่เหมาะสมกับการดำเนินการ KM

4.8.6 "คุณประสาน" ในการทำ KM แบบเครือข่าย มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ข้ามองค์กร "คุณประสาน" จะทำหน้าที่ประสานงานให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันภายในเครือข่าย ทำให้เกิดการเรียนรู้ฝังลึก เกิดการหมุนเกลียวความรู้ได้อย่างมีพลังมาก เรียกว่า "การหมุนเกลียวความรู้ผ่านเขตแดน"

2. ความหมายเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น

ชลภัฏ วังษ์ประเสริฐ (2551: 50-59) ได้ศึกษาการสังเคราะห์นิยามและแนวคิดเกี่ยวกับภูมิปัญญาไทย เพื่อให้ได้ความหมายหรือนิยามของภูมิปัญญาไทยหรือภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมทั้งแนวคิดเกี่ยวกับภูมิปัญญาไทย ดังนี้

2.1.1 แนวคิด ความหมายของภูมิปัญญาท้องถิ่นเชิงระบบ

1) ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นกระบวนการ

ภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง กระบวนการทางปัญญาที่คนไทยคิดขึ้นจากการเรียนรู้ การถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษ และประสบการณ์ทั้งทางตรงและทางอ้อม ใช้ในการปรับตัวและการดำรงชีวิตที่สัมพันธ์กับ สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและทางสังคมวัฒนธรรมทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรมอันเป็นศักยภาพความสามารถของชุมชน โดยใช้กระบวนการ วิจัยพื้นบ้าน การลงมือทดลองหรือการสังเกต การสั่งสม สืบทอด กลั่นกรอง ปรับปรุง พัฒนาและเลือกสรรกันมาเป็น

เวลานานจากรุ่นหนึ่งไปยังรุ่นหนึ่ง ระหว่างกลุ่มชนหลาย ๆ ชชาติพันธุ์จนเป็นเอกลักษณ์ ของท้องถิ่นแต่ละแห่งในประเทศไทย

2) ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นแนวคิดเชิงระบบทุนทางปัญญา

ภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง พื้นเพรากฐานและองค์ความรู้ของชาวไทยที่สั่งสมสืบทอดกัน มา คิดขึ้นเพื่อใช้เป็นแนวปฏิบัติในการดำรงชีวิต ความกลมเกลียวระหว่างศาสนา สภาพภูมิอากาศ สภาพแวดล้อม การประกอบอาชีพ กระบวนการทางสังคมและรวมถึงโลกทัศน์ที่มีต่อสิ่งที่เหนือธรรมชาติทั้งที่เป็นนามธรรม คือ ปรัชญาในการดำรงชีวิตเกี่ยวกับการเกิด การเจ็บ การตาย คุณค่าและความหมายของทุกสิ่งในชีวิตประจำวัน และใน ลักษณะรูปธรรมเกี่ยวกับการทำมาหากิน การเกษตรกรรม หัตถกรรม ศิลปะและดนตรีของชาวไทยในท้องถิ่นหนึ่ง ๆ เป็นสินทรัพย์ของชาวบ้านและชุมชนที่มีการสั่งสมทุนทางปัญญาขึ้นมา

1.2 แนวคิด ความหมายของภูมิปัญญาท้องถิ่นตามสาระหลัก

1) ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นองค์ความรู้ของชาวบ้าน

ภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง องค์ความรู้หรือมวลความรู้ที่คิดขึ้นจากสติปัญญาของชาวบ้าน เป็นศักยภาพหรือความสามารถที่ใช้ในการแก้ปัญหาการดำเนินชีวิตได้ในท้องถิ่นอย่างเหมาะสม โดยได้รับการสั่งสม ถ่ายทอด ปรับตัวกันมาผ่านกระบวนการพัฒนาให้สอดคล้องกับกาลสมัย เพื่อให้ดำรงชีวิตได้อย่างผาสุก

2) ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นประสบการณ์ของชาวบ้าน

ภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง ความรู้และประสบการณ์ของชาวบ้านในท้องถิ่นที่ปรับตัวและดำรงชีวิตในระบบนิเวศหรือสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติอาจจะเป็นปฏิสัมพันธ์ในกลุ่มชนเดียวกันและระหว่างกลุ่มชนหลาย ๆ ชชาติพันธุ์ มีลักษณะเป็นองค์รวม มีบูรณาการสูงโดยมีวัฒนธรรมเป็นฐาน มีความเชื่อมโยงไปสู่นามธรรมรวมถึง โลกทัศน์ที่มีต่อสิ่งที่เหนือธรรมชาติที่ได้รับการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษ สั่งสม เรียนรู้ กลั่นกรอง พัฒนา สืบทอด ตามวิถีชีวิต ขนบธรรมเนียม ประเพณีและวัฒนธรรมกันมาเป็นเวลานาน จนตกผลึกเป็นองค์ความรู้โดยกระบวนการพัฒนา ให้สอดคล้องกับกาลสมัย ที่ใช้ในการแก้ปัญหาหรือการดำเนินชีวิต

3) ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นความสามารถของชุมชน

ภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง องค์ความรู้ความสามารถของชาวบ้าน ที่คิดค้น สั่งสม สืบทอด ปรับปรุง เรียนรู้จากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนรุ่นใหม่ เป็นศักยภาพหรือเป็นแก่นของชุมชนเป็นความสามารถในการ สร้างสรรค์ เพื่อพัฒนาและดำรงชีวิตในการแก้ปัญหาของชาวบ้านและชุมชน

4) ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นพื้นเพ รากฐานและเป็นทุกสิ่งทุกอย่างของชาวบ้าน

ภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง พื้นเพ รากฐานและทุกสิ่งทุกอย่างที่ชาวบ้านคิดขึ้นที่เกิดจากประสบการณ์ของตนเองประสานกับความรู้ใหม่นำมาใช้ให้เกิดประโยชน์และใช้ในการแก้ปัญหาทั้งที่เป็นรูปธรรมและ นามธรรมของชาวบ้านในสังคมนั้น ๆ รับรู้ เชื่อถือและเข้าใจรวมกันเป็นสติปัญญาและเป็นองค์ความรู้ทั้งหมดของชาวบ้าน

5) ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นแบบแผนวิถีชีวิต

ภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง แผนการดำเนินชีวิตเป็นกระบวนการปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตของ ชุมชนเป็นกระบวนการปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตของชุมชนเป็นกระบวนการทัศน์ของกลุ่มคนในชนบทหรือ

ท้องถิ่นที่มีต่อต้านต่าง ๆ เป็นการจัดการความสัมพันธ์ระหว่างคนกับธรรมชาติและสิ่งทีเหนือธรรมชาติในท้องถิ่นนั้น ๆ

6) ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นทุนทางปัญญา

ภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง กระบวนการทางปัญญาเป็นความสัมพันธ์เชื่อมโยงระหว่างธรรมชาติ จิตใจ พฤติกรรม สังคม องค์กร วัฒนธรรมชุมชน เศรษฐกิจ เทคโนโลยีการผลิตทรัพยากรบุคคลในท้องถิ่นจะเกี่ยวข้องกับกระบวนการผลิตและวิถีชีวิตของชาวบ้านเป็นสิ่งมีค่าและเป็นทรัพย์สินทางปัญญาที่สามารถพัฒนาเป็นอุตสาหกรรมได้

7) ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นกระบวนการเรียนรู้

ภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง กระบวนการเรียนรู้ของคนในสังคมซึ่งแทรกซึมอยู่ในวิถีชีวิตประจำวันสอดแทรกในพิธีกรรมต่าง ๆ เป็นแนวทางประพฤติปฏิบัติที่ผู้ใหญ่สั่งสอนเยาวชนจนเป็นที่รู้จัก เกิดการยอมรับและนำไปถ่ายทอดพัฒนาและเป็นพลังจิตที่หลอมรวมผู้คนในสังคมให้อยู่รวมกันได้อย่างสงบสุข

1.3 แนวคิด ความหมายประเด็นอื่นๆ เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น

ตามที่ได้กล่าวไว้แล้วข้างต้นคณะผู้วิจัยได้สังเคราะห์วรรณกรรมเกี่ยวกับประเด็นอื่น ๆ ของภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อให้มีความครอบคลุมมากยิ่งขึ้น โดยมีข้อสรุปพอสังเขป ดังนี้

1.3.1 ที่มาของภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาท้องถิ่นมีที่มาจากหลายทางได้แก่

- 1) เกิดจากการถ่ายทอดความรู้ประสบการณ์จากผู้อาวุโสจากบรรพบุรุษและผู้รู้ในชุมชน
- 2) เกิดจากประสบการณ์การใช้ชีวิตในธรรมชาติ อธิบายความสัมพันธ์ระหว่างชีวิตกับธรรมชาติในรูปของกฎเกณฑ์ที่พึงปฏิบัติและข้อห้าม เช่น ความเชื่อเรื่องผี ระบบเหมืองฝาย
- 3) เกิดจากประสบการณ์เฉพาะด้านเช่น ประสบการณ์ด้านอาชีพ การรักษาโรค
- 4) เกิดจากประสบการณ์การอยู่ร่วมกัน รูปธรรมที่แสดงออกคือความเชื่อเรื่องบรรพบุรุษ และพิธีกรรมต่าง ๆ ประสบการณ์โดยตรงของชีวิตผู้นั้นหรือกลุ่ม
- 5) เกิดจากสังคมอื่นก็ได้ แต่ได้นำเข้ามาในชุมชน ผสมผสานกับความรู้เดิมที่มีอยู่ปรับให้ สอดคล้องกับภูมิประเทศ ภูมิอากาศ และทรัพยากรที่มีในท้องถิ่น
- 6) ประชาชนสังเคราะห์ขึ้นใหม่ จากประสบการณ์ตนเองและค าบอกเล่าสั่งสอนโดยผู้อื่น
- 7) เกิดจากการเปลี่ยนแปลงทางวัตถุ วัตถุซึ่งเป็นปัจจัยที่เป็นเหตุผลซึ่งกันและกัน
- 8) เกิดจากคนๆ เดียวคิดขึ้นก็ได้ มีการถ่ายทอดจนมีการใช้ความรู้ขยายผลสู่สังคม
- 9) เป็นของกลุ่มชนไม่ใช่คนๆ เดียวหรือเฉพาะตระกูลใดตระกูลหนึ่ง
- 10) มีผู้ถ่ายทอดภูมิปัญญาและมีผู้สืบทอดจนถึงปัจจุบัน

1.3.2 กระบวนการจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่น กระบวนการจัดการภูมิปัญญาพบว่า มีการบูรณาการสูง เป็นพลวัตไม่หยุดนิ่งปรับเปลี่ยนตลอดเวลามีความเชื่อมโยงมีการสะสม สั่งสมความรู้

มาแต่ในอดีตที่มีการกระจายความรู้มีการถ่ายทอดความรู้และมีการเปลี่ยนแปลงเพื่อการปรับสมดุลในการพัฒนาการสังคม

1.3.3 ช่องทางในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น พบว่ามีการถ่ายทอดภูมิปัญญาผ่านช่องทางต่าง ๆ คือระบบสังคม ระบบการผลิต พิธีกรรมต่างๆ การประกอบอาชีพ การทำมาหากิน การเกษตร หัตถกรรม วิถีชีวิต ประสบการณ์ของชาวบ้านจารีตประเพณีการแสดงพื้นบ้านและศิลปะ

1.3.4 คุณลักษณะของภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาปรากฏในหลายๆ ลักษณะ ดังนี้ เป็นกฎเกณฑ์ ค่านิยม คำสอน พฤติกรรม ความคิด ความรู้ ความเชื่อ ความเห็น ความสามารถ ความฉลาดและไหวพริบ

1.3.5 ระยะเวลาที่กำหนดว่าเป็นภูมิปัญญาไทย พบว่ามีการกำหนดความเป็นภูมิปัญญาด้วยระยะเวลาในสังคมไทยมานานแล้ว และเคยเป็นภูมิปัญญาเดิมซึ่งเคยสูญหายไปและมีการฟื้นฟูขึ้นมาใหม่

1.3.6 หลักฐานอ้างอิงถึงความเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น พบว่ามีหลักฐานอ้างอิงได้จากรูปแบบต่าง ๆ เช่น บุคคล ภาพ วรรณกรรม วัตถุ เสียงดนตรี ที่สามารถบ่งบอกที่มาได้ รวมทั้งมีรูปธรรมชัดเจนบอกถึงที่มาหรือมีการบันทึกมีองค์ประกอบที่ชัดเจน รวมถึงอัตลักษณ์ที่บ่งบอกว่าเป็นอย่างที่ใด

1.3.7 เป้าหมายของภูมิปัญญาท้องถิ่น พบว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นมีเป้าหมายหลายๆ ด้าน คือ ทำให้ ชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้ ลดการพึ่งพิงจากภายนอก ทำให้เกิดความสงบสุขทั้งในชุมชนและหมู่บ้าน ทำให้สามารถหรือมีแนวทางในการแก้ปัญหาหรือป้องกันปัญหา ทำให้สามารถแก้ปัญหาความขัดแย้งในชุมชนและระหว่างชุมชน เป็นพื้นความรู้ในเรื่องต่างๆ เช่น การจัดการ การปรับตัวการเรียนรู้เพื่อการอยู่รอดของบุคคล ชุมชนและสังคมเป็นแกนหลักหรือกระบวนทัศน์ในการมองชีวิต การสร้างสรรค์และปรับปรุงระบบความรู้ของชาวบ้านแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนอย่างเหมาะสมกับแต่ละท้องถิ่น มีคุณค่าต่อตนเองและสังคมภูมิปัญญาจึงมีเป้าหมายในเชิงบวก

1.3.8 ประเภทของภูมิปัญญาท้องถิ่น พบว่า สามารถแบ่งประเภทของภูมิปัญญาท้องถิ่นออกเป็น 11 ด้าน ดังนี้

- 1) ด้านภาษาและวรรณกรรม
- 2) ด้านเกษตรกรรม
- 3) ด้านขนบธรรมเนียม
- 4) ด้านศิลปกรรม จิตรกรรม ประติมากรรม ศิลปะร่วมสมัย สถาปัตยกรรมและ

โบราณคดี

- 5) ด้านศิลปะการแสดง การต่อสู้การละเล่นพื้นบ้าน
- 6) ด้านโภชนาการอาหารการกิน
- 7) ด้านหัตถกรรมและการประดิษฐ์
- 8) ด้านการประกอบอาชีพ การทำมาหากิน
- 9) ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- 10) ด้านการบริหารจัดการชุมชน
- 11) ด้านเทคโนโลยีพื้นบ้านหรือเทคนิควิธีการต่าง ๆ

แนวคิดด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์

1. ความหมายของการพัฒนาผลิตภัณฑ์

Fuller, G.W. (1994) ได้ให้ความหมายว่า การพัฒนาผลิตภัณฑ์ มีวัตถุประสงค์มากมาย และมีลักษณะครอบคลุมกว้างขวาง แต่มีจุดมุ่งหมายเดียวกัน คือ ต้องการผลิตภัณฑ์ใหม่ที่สร้างผลกำไร และเพื่อความอยู่รอดของบริษัท

โดยทั่วไปความหมายของคำว่า ผลิตภัณฑ์ใหม่ ออกเป็น 7 ประเภท ดังนี้

1.1 ผลิตภัณฑ์ที่เกิดจากการขยายสายการผลิต โดยใช้กระบวนการผลิตที่มีอยู่ (line extensions)

1.2 การสร้างแนวคิดใหม่ในผลิตภัณฑ์เดิม (repositioned existing product) เป็นการปรับ

ผลิตภัณฑ์ที่มีอยู่ในแง่ของการใช้งาน โดยไม่ได้เปลี่ยนแปลงคุณสมบัติหลัก ซึ่งบางครั้งเป็นไปตามข้อเสนอของผู้บริโภค

1.3 ผลิตภัณฑ์ที่มีอยู่เดิมแต่ปรับเปลี่ยนรูปแบบใหม่ (new form of existing products)

1.4 ผลิตภัณฑ์ใหม่ที่เกิดจากการปรับปรุงสูตรที่มีอยู่แล้ว (reformulation of existing products)

1.5 ผลิตภัณฑ์ใหม่ในบรรจุภัณฑ์ใหม่ (new packaging of existing products)

1.6 ผลิตภัณฑ์ที่เป็นนวัตกรรม (innovative products/ make changes in an existing product) เป็นการเปลี่ยนแปลงเพื่อให้ได้ผลิตภัณฑ์แปลกใหม่ที่แตกต่างจากผลิตภัณฑ์ที่มีอยู่เดิม

1.7 ผลิตภัณฑ์ที่เกิดจากความคิดสร้างสรรค์ (creative product/ bring into existence, the rare, never before-seen product)

พรสรวง วงศ์สิงห์ทอง (2545) กล่าวว่า การพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ หรือการเปลี่ยนแปลงผลิตภัณฑ์ที่มีอยู่เดิม จะเริ่มต้นด้วยความคิดที่ไขว่คว้า ความคิดอาจมาจากใครก็ได้ในองค์กรที่ไม่ได้มีความรับผิดชอบต่อความคิดใหม่ๆ เลย แต่นักออกแบบผลิตภัณฑ์ที่ดี มักจะมีแนวโน้มที่จะเป็นผู้ที่มีความคิดใหม่ๆ บ่อยครั้งเหมือนกันที่ความคิดมาจากนอกองค์กร เช่น เมื่อนักคิดค้นเขามาเสนอขายความคิดให้กับบริษัท ความคิดเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ใหม่ บางทีอาจเกิดขึ้นในงานวิจัยผลิตภัณฑ์นั่นเอง และบ่อยครั้งเป็นผลพลอยได้ของการวิจัยเพื่อวัตถุประสงค์อย่างอื่น

สรุปแนวคิดการพัฒนาผลิตภัณฑ์ได้ว่า การพัฒนาผลิตภัณฑ์ หมายถึง ความต้องการของผู้ผลิตที่ต้องการสร้างผลิตภัณฑ์ที่มีอยู่เดิมให้มีการเปลี่ยนแปลงมากยิ่งขึ้นที่สามารถต่อยอดให้กับผลิตภัณฑ์เดิม เป็นการสร้างผลกำไรให้กับบริษัทเพิ่มมากขึ้น เพื่อ เป็นการสร้างสภาพการแข่งขันลดการเสี่ยงภัยทางการตลาดที่ลูกค้าเสื่อมความนิยมลง เป็นการ สร้างโอกาสใหม่ในการขยายช่องทางการตลาดมากยิ่งขึ้น

2. วงจรชีวิตผลิตภัณฑ์ (Product Life Cycle)

วัฏจักรชีวิตผลิตภัณฑ์ (Product Life Cycle) คือ รูปแบบการเติบโตของยอดขายผลิตภัณฑ์ ชนิดใดชนิดหนึ่งเมื่อเวลาผ่านไป มีลักษณะเป็นวงจรที่เติบโต เสื่อมถอย ผันแปรไปตามกาลเวลา หมุนเวียนต่อไปเรื่อยๆ และมีอิทธิพลโดยตรงต่อยอดขายและกำไรของธุรกิจ

ขั้นตอนของวัฏจักรชีวิตผลิตภัณฑ์ (Stages of Product Life cycle) ประกอบด้วยวงจร 4 ขั้นตอน ได้แก่

2.1 ขั้นแนะนำผลิตภัณฑ์ (Introduction)

ผลิตภัณฑ์ใหม่ที่เริ่มนำออกสู่ตลาดในครั้งแรกยังไม่เป็นที่รู้จักของผู้ซื้อหรือผู้บริโภค ดังนั้น ผู้ผลิตหรือผู้จำหน่ายต้องเสนอ รายละเอียดของสินค้า โดยอาศัยในการส่งเสริมการตลาดเพื่อติดต่อสื่อสารกับผู้บริโภคให้ทราบว่าสินค้าใหม่ออกสู่ตลาด ภาระค่าใช้จ่ายในการขายของขั้นแนะนำจะสูงผู้ผลิตที่เป็นผู้บุกเบิกตลาด อีกทั้งอยู่ในภาวะที่มีการเสี่ยงภัยสูงมาก หากการตัดสินใจยอมรับผลิตภัณฑ์

2.2 บริษัทยังใช้กำลังการผลิตไม่เต็มที่ จะส่งผลให้ต้นทุน การผลิตลดลง ดังนั้นการเพิ่มจำนวนรายการสินค้า ที่สามารถใช้สายการผลิตเดิมได้ จึงเป็นสิ่งที่ เป็น ประโยชน์กับธุรกิจ อย่างไรก็ตามจะต้องมองความต้องการของตลาดเป็นสำคัญ

2.3 ความสามารถในการใช้ชื่อเสียงเดิมคุ้มครองผลิตภัณฑ์ที่เพิ่ม เมื่อบริษัทได้รับการยอมรับจากลูกค้าอันเนื่องมาจากการวางจำหน่ายผลิตภัณฑ์ภายใต้ตราสินค้าใดตราสินค้าหนึ่ง ดังนั้น การเพิ่มจำนวนผลิตภัณฑ์ภายใต้ตราสินค้าเดิม ที่มีระดับคุณภาพเหมือนเดิมจึงเป็นสิ่งที่มีความเหมาะสม เพราะถือเป็นโอกาสทางการตลาดที่เป็นแนวทางในการดำเนินการของธุรกิจหลายๆ แห่งที่ผ่านมา ซึ่งส่วนใหญ่จะพบกับความสำเร็จทางการตลาด เช่น ผู้จำหน่ายผลิตภัณฑ์ ในกี้อาติดาส ไทโยต้า เป็นต้น

2.4 ความสามารถในการใช้ประโยชน์จากช่องทางการจัดจำหน่าย การนำผลิตภัณฑ์ใหม่เข้าสู่ช่องทางการจำหน่ายเดิมมีโอกาสรบความสำเร็จสูง ทั้งนี้เพราะโอกาสในการสร้างการรับรู้จะรวดเร็วกว่า สามารถวางจำหน่ายควบคู่กับผลิตภัณฑ์เดิมได้ รวมทั้งเกิดความประหยัดในการขนส่ง ทั้งนี้เพราะใช้การขนส่งในครั้งเดียวกันได้

2.5 การตอบสนองความต้องการที่เปลี่ยนแปลงของตลาด ปัจจุบันความต้องการของลูกค้ามีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา หากบริษัทไม่มีการเพิ่มผลิตภัณฑ์เดิมที่เคยได้รับการยอมรับจากตลาด อาจนำไปสู่ความเสี่ยงต่อการสูญเสียโอกาสทางการตลาดได้ เพราะฉะนั้นการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่เพื่อตอบสนองความต้องการของลูกค้า หรือสถานการณ์ทางการตลาดที่เปลี่ยนแปลงไป จึงเป็นสิ่งที่มีความสำคัญ

ผ้าพื้นเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์

การทอผ้าเมืองเพชรบูรณ์ เพชรบูรณ์มีความโดดเด่นในเรื่องเชื้อชาติ มีการผสมผสานกับคนในภูมิภาคใกล้เคียงจนเกิดเอกลักษณ์ของตนเอง เพชรบูรณ์เป็นหัวเมืองไทยฝ่ายเหนือ จึงมีสำเนียงภาษาพูดที่ได้รับอิทธิพลทั้งจากภาษาไทยโคราชลาวหลวงพระบาง ลาวเวียงจันทน์ ทือพยพมาอยู่ใน

เขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือได้เคลื่อนย้ายเข้ามายังจังหวัดเพชรบูรณ์ รวมกันจนได้ชื่อว่า “ลาวหล่ม” รวมทั้งมีชนกลุ่มชาวเขาที่อาศัยอยู่ตามเทือกเขาเพชรบูรณ์ได้แก่ ชาวเขาเผ่าเย้า ลีซอ มูเซอ และม้ง

1. ผ้าทอพื้นเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์

การทอผ้าของจังหวัดเพชรบูรณ์เป็นการทอด้วยกี่กระตุก วัสดุที่ใช้ในการทอได้แก่ ฝ้าย ไหม และด้ายสำเร็จรูป (ด้ายโทเร) ลักษณะของผ้าที่พบเป็นการทอด้วยการมัดหมี่ และการทอยกดอก หรือภาษาท้องถิ่นเรียกว่า “การเก็บขิด” ลวดลายบนผืนผ้าที่พบมีทั้งลวดลายดั้งเดิม และลวดลายประยุกต์ ได้แก่ ลายโคมห้า ลายโคมเก้า ลายตะขอ ลายปราสาท ลายขาเป๋ย ลายกุญแจเงิน ประยุกต์ลายแกนข้าวโพด ลายปักกิ่ง ลายเครื่องหินน้อยและลายที่ดัดแปลงมาจากธรรมชาติ เช่น ต้นไม้ ดอกไม้ หรือแมลงต่าง ๆ ได้แก่ ลายผิดแก่น ลายบัวสวรรค์ ลายดอกบัวแก้ว เป็นต้น ส่วนใหญ่นำมาทำเป็นผ้าชิ้น ผ้าผืน ผ้าขาวม้า และผ้าหน้าหมอน (ข้อมูลผ้าไทยภาคเหนือตอนล่าง : ผ้าเมืองเพชรบูรณ์. 2560)

ผ้าทอเพชรบูรณ์ แบ่งตามเขตภูมิศาสตร์วัฒนธรรมจะแบ่งเป็น 2 เขต ได้แก่

1.1 ผ้าทอในเขตอำเภอตอนบน ได้แก่ อำเภอหล่มเก่า อำเภอหล่มสัก และอำเภอเมือง มีลักษณะเฉพาะตัวที่โดดเด่นสวยงาม ผ้าที่ทอในเขตอำเภอหล่มเก่า อำเภอหล่มสัก มีลักษณะเด่นที่สีและเทคนิคการทำลวดลายที่เป็นเอกลักษณ์คือ วัตถุดิบ จะใช้ฝ้ายและไหมที่ผลิตในครัวเรือน สีที่ใช้อยู่ใช้สีธรรมชาติซึ่งจะใช้สีที่นุ่มนวล มีสีคราม สีน้ำตาล เป็นต้น เทคนิคการลงลาย จะใช้การมัดหมี่และใช้ด้ายต่างสี

1.2 ผ้าทอในเขตอำเภอตอนล่าง ได้แก่ อำเภอหนองไผ่ อำเภอวิเชียรบุรี อำเภอวังโป่ง และอำเภอศรีเทพ มีลักษณะคล้ายกับสิ่งทอในภาคอีสาน จะมีหลากสี และโครงสร้างของผ้าที่ใช้เป็นผ้านุ่งจะต่างกัน

2. ประเภทของผ้าทอพื้นเมือง แบ่งออกได้เป็น 2 ประเภทคือ

2.1 ผ้าฝ้าย เป็นผ้าทอที่สวมใส่สบาย เพราะระบายอากาศที่ดูดซับความชื้นได้ดี ผ้าที่ผลิตขึ้นมาจะใช้เป็นเครื่องนุ่งห่ม ผ้าที่ใช้ในครัวเรือนและผ้าที่ใช้ในพิธีกรรม งานประเพณี และงานบุญต่าง ๆ ผู้ทอจะทอด้วยความศรัทธา ผลงานจะปราณีตสวยงามและมีคุณค่า

2.2 ผ้าไหม เป็นผ้าที่ใช้ไหมแท้เป็นด้ายพุ่งและด้ายยืน เดิมชาวพื้นเมืองจะใช้ไหมที่ผลิตเองทุกขั้นตอนเช่นเดียวกับการทอผ้าฝ้าย

ปัจจุบันผ้าไหมเพชรบูรณ์ได้รับความนิยมสูงมาก การทอผ้าจึงเป็นหัตถกรรมพื้นบ้านที่ทำรายได้ดี และนับวันจะแพร่หลายมากยิ่งขึ้นด้วยลวดลายสีสันทัน และฝีมือทอผ้าอันประณีตงดงาม แหล่งทอผ้าไหมพื้นเมืองที่เป็นสินค้าออกที่สำคัญ อยู่ที่บ้านวังโบสถ์ ตำบลบ่อไทย บ้านเพชรละคร อำเภอหนองไผ่ รูปลักษณะของผลิตภัณฑ์คล้ายกับผ้าไหมอีสาน

แหล่งผลิตผ้าไหมพื้นเมืองในเขตอำเภอตอนบนอยู่ที่ ตำบลบ้านคิ้ว บ้านห้วย อำเภอหล่มสัก บ้านวังบาล บ้านหินกลิ้ง อำเภอหล่มเก่า และอำเภอน้ำหนาว

3. ประเภทผ้าพื้นเมืองตามการใช้สอย มีอยู่หลายประเภทด้วยกันคือ

3.1 ผ้าห่มสีเข้ ทอจากผ้าฝ้ายมีลวดลายในโครงสร้างของผ้า ลวดลายส่วนใหญ่เป็นรูปสี่เหลี่ยมขนมเปียกปูน สีของผ้าเส้นด้ายที่ใช้ทอจะใช้สองสี ใช้เป็นผ้าขนห่มและผ้าคลุมไหล่ใน

ฤดูหนาว

3.2 ผ้าขาวม้า มีทั้งชนิดทอจากฝ้ายและไหม ผ้าฝ้ายจะใช้ด้ายสองสี ได้ลวดลายเป็นรูปทรงสี่เหลี่ยมจตุรัส และสี่เหลี่ยมผืนผ้าตามที่ต้องการ ผ้าขาวม้าไหมส่วนใหญ่จะใช้เป็นผ้าพาดบ่าหรือผ้าพันเอว

3.3 ผ้าซิ่น ผ้าซิ่นพื้นเมืองในเขตอำเภอตอนบน แตกต่างกับอำเภอตอนล่างโดยมีโครงสร้างของผ้าซิ่นเป็นสามส่วนคือหัวซิ่น ตัวซิ่น และตีนซิ่น

3.4 ซิ่นฝ้าย เป็นซิ่นที่ใช้กันทุกครัวเรือน เพราะดูแลรักษาง่าย ทนทาน สีสวย ทำลวดลายได้ง่าย ลวดลายที่นิยมคือ ซิ่นลายมัดหมี่ ซิ่นมุก และซิ่นราชวัตร

3.5 ผ้าโสร่งไหม เป็นผ้านุ่งของชาย ลวดลายของผ้าโสร่งเกิดจากการนำเอาผ้าไหมหลาย ๆ สี เข้ามาทอด้วยกัน ลวดลายจะเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า

3.6 ผ้าเปี่ยง เป็นผ้าขาวเนื้อบาง ขนาด ๐.๕๐ - ๑.๘๐ เมตร ใช้สำหรับห่มทับเสื้อนอกคล้ายการห่มสไบ ในอดีตการทอผ้าเปี่ยงจากฝ้าย ใช้การทอแบบลายธรรมดา

4. ลวดลายผ้าพื้นบ้าน เป็นภูมิปัญญาชาวพื้นเมือง และเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่ถ่ายทอดจากอดีตมาจนถึงปัจจุบัน แบ่งออกได้ดังนี้

ผ้าพื้นเมืองเพชรบูรณ์จำแนกตามวิธีทอเป็น 2 ประเภท คือผ้าซิด และผ้ามัดหมี่

4.1 ผ้าซิด

ซิด เป็นวิธีการทำลวดลายบนผืนผ้าพบได้ทั่วไปในประเทศไทย มีการใช้อย่างกว้างขวาง โดยใช้แต่งหน้าหมอน ยาม ผ้าหลบ ผ้าเช็ด ตุง หัวซิ่น ตีนซิ่น ผ้าห่อคัมภีร์ และผ้าเปี่ยง ต่อมาพัฒนาเป็นผ้ามาน ผ้าคลุมเตียง ผ้าปูโต๊ะ และหมอนอิง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นภาคที่มีการทอผ้าซิดมากที่สุดเพราะผ้าซิดมีความสัมพันธ์กับประเพณีและความเชื่อในการดำรงชีวิตของท้องถิ่น อาจเรียกได้ว่าผ้าซิดมีสกุลสูงกว่าผ้าทั่วไปเนื่องจากนิยมใช้ในงานทางศาสนา ผ้าซิดทอขึ้นเพื่อใช้ในโอกาสพิเศษเกี่ยวกับพิธีทางศาสนาและงานมงคล มักใช้เป็นผ้ากราบ ผ้าห่อคัมภีร์ นอกจากนี้ยังใช้ทำหมอนซิดเพื่อเป็นของขวัญของกำนัลในโอกาสที่สำคัญ รองลงมาจะจัดทำผ้าคลุมไหล่และผ้าโพกผมเป็นของขวัญของกำนัลให้แก่นักเดินทางเป็นของดีและมีคุณค่า เนื่องจากสร้างด้วยศรัทธาในศาสนา จึงมักใช้เส้นฝ้ายในการทอผ้าซิดเพราะไม่ปรารถนาจะฆ่าตัวไหมในรังเพื่อมาทำเส้นไหมทอผ้า

ผ้าซิด เป็นผ้าที่ทอขึ้นและสร้างลายด้วยวิธีการที่เรียกว่า "ซิด" ที่มาจากคำว่า "สะกิด" หมายถึงการจัดซ่อนขึ้นหรือสะกิดซ่อนขึ้นเพื่อทำลวดลาย การทอผ้าซิดเป็นการสร้างลวดลายบนผืนผ้าด้วยการเพิ่มเส้นด้ายพุ่งพิเศษเข้าไปเหมือนการจก แต่ลายซิดทำติดต่อกันตลอดหน้ากว้างของผืนผ้า เส้นด้ายยืนจะถูกสะกิดขึ้นโดยใช้ไม้แผ่นบาง ๆ เรียกว่า "ไม้ค้ำ" และสอดเส้นด้ายพิเศษเข้าไปตลอดหน้ากว้างของผืนผ้าเพื่อสร้างลวดลายที่ต้องการ ลวดลายซิดสามารถทำจากเครื่องมือที่เรียกว่า "เขา" โดยซ่อนเส้นด้ายยืนขึ้นเพื่อสอดเส้นด้ายพิเศษ เส้นด้ายพุ่งและเส้นด้ายยืนจะขัดกันตามจังหวะที่ต้องการจนเกิดเป็นลวดลายต่าง ๆ ที่เห็นจากทั้งด้านหน้าและด้านหลังของผืนผ้า ความหลากหลายของลายทอทั้งประเภท จำนวน และขนาดของลายที่ประกอบไปด้วยลายเรขาคณิต ลายประดิษฐ์ ลายที่เกี่ยวกับศาสนา ลายจากดอกไม้ใบไม้ตามธรรมชาติ ลายรูปสัตว์ต่าง ๆ ลายเครื่องมือเครื่องใช้ ซึ่งลายเหล่านี้สะท้อนถึงภูมิปัญญาและขนบธรรมเนียมของท้องถิ่น

ภาพประกอบที่ 2 แสดงผ้ามัดหมี่

2. ผ้ามัดหมี่

ผ้ามัดหมี่ เป็นวิธีการมัดย้อมและทอที่เก่าแก่มาก ปรากฏและรู้จักโดยทั่วไปในประเทศไทย ลาว พม่า กัมพูชา มาเลเซีย อินโดนีเซีย และฟิลิปปินส์ เป็นต้น ในประเทศไทยมัดหมี่เป็นเทคนิคที่นิยมทั้งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือทั้งหมดรวมไปถึงภาคใต้โดยเฉพาะที่จังหวัดปัตตานี รวมไปถึงกลุ่มที่อาศัยอยู่ในอำเภอน้ำปาดและอำเภอฟากท่าของจังหวัดอุตรดิตถ์ การทาลวดลายมัดหมี่มีความซับซ้อนมากขึ้นเป็นพิเศษในกลุ่มชนที่อยู่ติดกับดินแดนประเทศกัมพูชาและชาวไทยครั้งที่นิยมทอทั้งมัดหมี่ จก และซิด อีกทั้งมัดหมี่เส้นยืนยังปรากฏในผ้าชิ้นของชาวลัวะ ซึ่งเป็นกลุ่มชนดั้งเดิมที่อาศัยอยู่ในภาคเหนือ

มัดหมี่ เป็นวิธีการสร้างลวดลายจากการย้อมสีเส้นฝ้ายหรือไหมก่อนนำไปทอ โดยวางแผนออกแบบลายแล้วจึงมัดและย้อมทาลวดลายด้วยวิธีการใช้เชือกกล้วยหรือเชือกฟางมัดเส้นด้ายบริเวณที่ไม่ต้องการย้อมสี เพื่อให้เป็นไปตามลวดลายที่ต้องการก่อนที่จะนำไปย้อมและทอ วิธีการ "มัด" เส้นด้ายที่เรียกว่า "หมี่" จึงเรียกรวมกันว่า *มัดหมี่* ผ้าที่ทอขึ้นจึงเรียกว่า *ผ้ามัดหมี่* ไปด้วย วิธีย้อมเริ่มต้นย้อมจากสีอ่อนไปหาสีเข้มจนครบตามลวดลายที่กำหนดและต้องทำซ้ำหลายครั้งถ้าต้องการให้มีหลายสีบนผ้าแล้วจึงนำไปทอลายซัดธรรมดาใช้สองตะกอ หากต้องการให้ผ้าทั้งสองด้านมีลายเหมือนกันหรือทอลายสองให้ใช้สามตะกอ ซึ่งผ้าด้านหนึ่งจะปรากฏลายชัดเจนกว่าอีกด้าน ผ้ามัดหมี่มีเนื้อผ้าแน่นและเรียกว่าผ้าทอลายซิดและจก เอกลักษณ์ของผ้าที่ทอด้วยวิธีนี้ คือ รอยซึมของสีตามบริเวณที่ถูกมัดและการเหลื่อมล้ำในตำแหน่งของเส้นด้ายในขณะที่ทอทำให้ลายที่เกิดขึ้นบนผืนผ้าไม่ชัดนัก

ในประเทศไทยจะพบผ้ามัดหมี่แทบทุกจังหวัดของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ส่วนภาคอื่น ๆ มักพบแถวภาคกลางแถบจังหวัดสุพรรณบุรี ราชบุรี สิงห์บุรี ชัยนาท อุทัยธานี และยังพบในกลุ่มชนในจังหวัดน่านก็ใช้วิธีการมัดหมี่สำหรับผ้าที่ใช้ในชีวิตประจำวันซึ่งเรียกรวมกันว่า *มัดก่านหรือคาก่าน* ลวดลายที่ปรากฏบนผ้ามัดหมี่ส่วนใหญ่เป็นลายที่เกิดจากความประทับใจ

ในธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ได้แก่ พืช ดอกไม้ สัตว์ เครื่องใช้ สิ่งก่อสร้าง และลายเบ็ดเตล็ด นอกจากนี้ยังพัฒนาลายใหม่ ๆ ขึ้นได้จากการออกแบบลายที่มีด้อยม ลวดลายของผ้ามัดหมี่จึงมีอยู่มากมาย ลายโบราณที่นิยมในผ้ามัดหมี่มากที่สุดคือ ลายหมี่นาค ซึ่งมาจากความเชื่อว่านาคเป็นเจ้าแห่งงู ทำให้ฝนตกต้องตามฤดูกาลนำความสมบูรณ์มาให้ชาวโลกจึงทอขึ้นเพื่อถวายพระในเทศกาลบุญต่าง ๆ เป็นต้น ผ้ามัดหมี่ที่มีชื่อเสียงรู้จักกันดีและปรากฏอยู่ในประวัติศาสตร์และวรรณคดีของไทยนั้น ได้แก่ ผ้าปุม ซึ่งเป็นผ้าที่มีบทบาทมากในราชสำนักไทยสมัยอยุธยาและรัตนโกสินทร์ตอนต้น

ภาพประกอบที่ 3 แสดงผ้ามัดหมี่

การทอผ้า มี 2 วิธี ดังนี้

1. การทอธรรมดา คือ การทอลายขัด ใช้ทอผ้าขาวม้าและผ้าซิ่น จะทำให้เกิดลวดลายโดยวิธีทอด้วยเส้นด้ายต่างสีกันหรือจะใช้การทอมัดหมี่ก็ได้
2. การทอยกดอก ทำให้เกิดลวดลายในตัว ภาษาถิ่นเรียกว่า เก็บขีด คือ ให้เส้นด้ายสานกันเป็นลวดลายตามที่ต้องการ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. งานวิจัยในประเทศ

กมลทิน พรหมประไพ และคณะ (2545 : 113-118) ศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการทอผ้าพื้นเมือง กรณีศึกษาอำเภอทองแสนขัน จังหวัดอุดรธานี โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการถ่ายทอดการทอผ้าพื้นเมือง และศึกษาการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของท้องถิ่นของผู้รู้ในอำเภอทองแสนขัน จังหวัดอุดรธานี ผลการศึกษาพบว่า การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการทอผ้าของอำเภอทองแสนขัน ใช้วิธีมุขปาฐกหรือการบอกเล่า โดยไม่มีการจดบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรและรูปแบบของการปฏิบัติ เน้นการให้ผู้รับการถ่ายทอดลงมือปฏิบัติและเรียนรู้จากของจริง สำหรับความคิดของผู้รู้เกี่ยวกับความต้องการการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของท้องถิ่นด้านอาชีพการทอผ้า ผู้รู้ต้องการให้โรงเรียนนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเรื่องการทอผ้า จัดทำเป็นหลักสูตรวิชาชีพ และต้องการเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น ตั้งแต่การวางแผน การรวบรวมข้อมูล การวัดและประเมินผล และการนำหลักสูตรท้องถิ่นมาใช้ และยังเป็นการอนุรักษ์ฟื้นฟูสืบสานศิลปวัฒนธรรมไทยแบบดั้งเดิมมิให้สูญหายไปจากท้องถิ่น

กิตติพงษ์ เกียรติวิภาค (2555) วิจัยการศึกษาและพัฒนากำหนดนำผ้าฝ้ายทอมือ มาประยุกต์ใช้ในการสร้างสรรค์เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ กรณีศึกษา : กลุ่มหมู่บ้าน ผ้าฝ้ายทอมือบ้านดอนหลวง อำเภอบ้านนา จังหวัดลำพูน มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและพัฒนากำหนดนำผ้าฝ้ายทอมือมาประยุกต์ใช้ในการสร้างสรรค์เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ รวมถึงส่งเสริมงานศิลปหัตถกรรมในท้องถิ่นให้มีสินค้ามากขึ้น รายได้เพิ่มขึ้น และได้รูปแบบที่สามารถนำไปพัฒนา และต่อยอดทางความคิด รวมถึงความร่วมมือกันระหว่างชุมชนในการผลิตชิ้นงาน โดยทำการศึกษาและลงพื้นที่สำรวจรูปแบบการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากผ้าฝ้ายทอมือที่ชุมชนผ้าฝ้ายทอมือบ้านดอนหลวงและละแวกใกล้เคียง (จังหวัดลำพูนและจังหวัดเชียงใหม่) รวมถึงการสัมภาษณ์ความต้องการและลักษณะการพัฒนาในรูปแบบผลิตภัณฑ์จากกลุ่มร้านค้า ผู้ผลิตและผู้จำหน่ายสินค้าจากผ้าฝ้ายทอมือ บ้านดอนหลวง เพื่อให้ข้อมูลและผลลัพธ์ที่ได้กลับไปต่อยอดพัฒนาให้ตรงกับ กลุ่มเป้าหมายและความต้องการของสังคมในปัจจุบัน โดยใช้ทฤษฎีการสร้าง ภาพลักษณ์ผลิตภัณฑ์ (Image Planning) และแนวโน้มในการออกแบบเข้ามาช่วย ในการวิเคราะห์และพัฒนาผลิตภัณฑ์ ซึ่งผลงานจากการศึกษาที่ได้ทำการออกแบบและพัฒนา จำแนกได้เป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ การออกแบบและพัฒนาเครื่องนุ่งห่ม (เสื้อผ้าสำหรับเด็ก) จำนวน 25 รูปแบบ และการออกแบบกระเป๋าสตรี จำนวน 25 รูปแบบ ผลงานที่ได้รับการออกแบบใช้ขอบเขตการออกแบบคือ ต้องมีคุณค่าของ ธรรมชาติหรืองานหัตถกรรม, มีเอกลักษณ์และศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่น, วัสดุ และกรรมวิธีการผลิตของท้องถิ่น, ผลิตได้จริง ใช้สอยดีเหมาะสมกับวัสดุท้องถิ่น, ความสวยงามและความน่าสนใจและรูปแบบแปลกใหม่ สะดุดตา ซึ่งผลจากการแจกแบบสอบถามกลุ่มประชากรเพื่อทำการศึกษา ความคิดเห็นและความพึงพอใจ (4P) ที่มีต่อผลิตภัณฑ์จากการแปรรูปผ้าฝ้ายทอมือ ที่ได้รับการออกแบบและพัฒนาแล้วจำนวน 350 คน พบว่า ภาพรวมกลุ่มตัวอย่าง มีทัศนคติเชิงบวกในระดับมากที่สุดต่อผลิตภัณฑ์ โดยประเด็นที่กลุ่มตัวอย่างเห็นด้วยสูงที่สุดได้แก่ ผลิตภัณฑ์จากผ้าฝ้ายทอมือสามารถต่อยอด พัฒนารูปแบบและลวดลายในอนาคตได้ รองลงมาอีก 4 อันดับ ได้แก่ ผลิตภัณฑ์จากผ้าฝ้ายทอมือสะท้อนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ต้นแบบให้มีมูลค่าเพิ่มมากขึ้น ผลิตภัณฑ์จากผ้าฝ้ายทอมือมีรูปแบบและการประยุกต์ที่สวยงาม และเป็นที่ยึดดูใจ ผลิตภัณฑ์จากผ้าฝ้ายทอมือเป็นการใช้เทคนิคภูมิปัญญาท้องถิ่นแบบเดิมมาใช้ในการสร้างผลิตภัณฑ์ใหม่ ผลิตภัณฑ์จากผ้าฝ้ายทอมือ สามารถพัฒนาเป็นสินค้าที่เพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจให้กับชุมชนได้ ผลิตภัณฑ์จากผ้าฝ้ายทอมือสะท้อนความเป็นเอกลักษณ์และลักษณะเฉพาะของ ความเป็นท้องถิ่นได้อย่างชัดเจน และภาพรวมความพึงพอใจต่อผลิตภัณฑ์ ผ้าฝ้ายทอมือที่ได้รับการออกแบบสร้างสรรค์ที่ได้รับการออกแบบสร้างสรรค์ใหม่ทั้งหมดจากการวิจัยอยู่ในระดับมาก

ศิริภรณ์ กุลจิตติวิรัช (2555) ได้ศึกษาค้นคว้าวิจัยเกี่ยวกับการการจัดการความรู้ การทอผ้าย้อมครามบ้านโนนสะอาด ตำบลนาจัว อำเภอนาหว้า จังหวัดนครพนม โดยมีวัตถุประสงค์การวิจัยคือ 1) บริบทชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการทอผ้าย้อม คราม 2) กระบวนการจัดการความรู้ในด้านการผลิตและการทอผ้าย้อมคราม 3) องค์ความรู้และรวบรวมลวดลายผ้า ย้อมคราม บ้านโนนสะอาด ตำบลนาจัว อำเภอนาหว้า จังหวัดนครพนม การศึกษาวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการศึกษาจากเอกสารและการศึกษาภาคสนามเพื่อ รวบรวมองค์ความรู้และจัดระบบข้อมูลความรู้ ศึกษาพร้อมกับสมาชิกกลุ่มทอผ้าบ้านโนนสะอาด จำนวน 30 คนโดย ใช้กระบวนการจัดการความรู้ 7 ขั้นตอน คือ การบ่งชี้ความรู้ การสร้างและแสวงหาความรู้ การจัดการความรู้ให้เป็นระบบ การ

ประมวลและกลั่นกรองความรู้ การเข้าถึงความรู้ การแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้ และการเรียนรู้ ใช้เครื่องมือการวิจัยคือ แบบสัมภาษณ์ชนิดมีโครงสร้างการสนทนากลุ่ม และการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ทำการ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการจำแนกและจัดประเภทข้อมูล ผลการศึกษาพบว่า 1) กลุ่มทอผ้า มีการรวมตัวกันจัดตั้งเป็นกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรเมื่อ พ.ศ. 2539 การทอผ้าย้อมครามเป็นการทำสืบทอดกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษ และในปัจจุบันการถ่ายทอดความรู้การผลิตและ การทอผ้า ย้อมครามโดยการบอกเล่าจากผู้เฒ่าผู้แก่และปราชญ์ในชุมชน ผู้ที่มีความชำนาญในการทอผ้าย้อมครามส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ 2) เมื่อนำกระบวนการจัดการความรู้ 7 ขั้นตอนมาใช้ในการจัดการความรู้ได้ก่อให้เกิดผลคือ (1) การ รวบรวมข้อมูลองค์ความรู้และลวดลายผ้าย้อมคราม เพื่อเผยแพร่ให้กับผู้สนใจ (2) มีเครือข่ายการแลกเปลี่ยนความรู้ (3) สมาชิกกลุ่มทอผ้า เกิดทักษะในการพัฒนาผลิตภัณฑ์สามารถประยุกต์ลวดลายได้หลากหลาย เป็นที่ต้องการของ ตลาด (4) สมาชิกกลุ่มมีรายได้เพิ่มและมีความเข้มแข็ง 3) องค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการทอผ้าย้อมครามที่ รวบรวมได้มี 4 ประเด็น ได้แก่ การปลูกคราม การผลิตเนื้อคราม การย้อมคราม และลวดลายผ้าย้อมคราม ซึ่งลวดลาย มีมากกว่า 100 ลาย สำหรับลวดลายที่ได้รวบรวมเป็นลวดลายที่ได้รับความนิยมจากผู้บริโภคและเป็นลวดลายที่สมาชิกส่วนใหญ่มีความชำนาญในการทอ แบ่งเป็น 2 ลักษณะ คือ (1) ลายโบราณ และ(2) ลายประยุกต์

ทิวาทรณ์ อีรกุลชัยกิจ (2557) ได้ศึกษาค้นคว้าวิจัยเกี่ยวกับการศึกษาและพัฒนาผลิตภัณฑ์สำหรับพักผ่อนกลางแจ้งจากผ้าย้อมคราม โดยมีวัตถุประสงค์การวิจัยคือ 1) เพื่อศึกษาภูมิปัญญาการทำผ้าฝ้ายย้อมครามและคุณสมบัติ การป้องกันรังสียูวีเพื่อใช้เป็นแนวทางในการออกแบบผลิตภัณฑ์พักผ่อนกลางแจ้ง 2) พัฒนาผ้าฝ้าย ย้อมครามให้เข้ายุคสมัยและทำการออกแบบพัฒนาผลิตภัณฑ์พักผ่อนกลางแจ้ง 3) ศึกษาความพึงพอใจจากผู้บริโภคกลุ่มเป้าหมายที่มีต่อต้นแบบผลิตภัณฑ์ ประชากรที่ใช้ในการวิจัย 1) กลุ่มผู้บริโภคที่มีความสนใจในผ้าฝ้ายย้อมครามและผู้เชี่ยวชาญผ้าฝ้ายย้อมคราม จำนวน 2 คน ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการออกแบบ 3 คน ผู้ทรงคุณวุฒิการออกแบบเครื่องเรือนจำนวน 1 คน และผู้ทรงคุณวุฒิการตลาดเครื่องเรือน 1 คน และใช้การเก็บรวบรวมข้อมูลแบบการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ สรุปผลการวิจัย การออกแบบผลิตภัณฑ์พักผ่อนกลางแจ้งจากผ้าฝ้ายย้อมครามโดยการดึงเอาคุณสมบัติป้องกันรังสียูวีมาพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์พักผ่อนกลางแจ้งเพื่อเพิ่มมูลค่าและช่องทางการตลาดให้ผ้าครามสามารถใช้ในชีวิตประจำวัน โดยการนำภูมิปัญญาการย้อมผ้าครามมาปรับใช้ผ้าที่ใช้ย้อมเป็นผ้าฝ้ายเพราะติดสีได้ดี สวมใส่ไม่ร้อน ซับเหงื่อและราคาไม่แพง โดยนำเสนอรูปแบบเก้าอี้พักผ่อนจากผ้าฝ้ายย้อมคราม เพราะสามารถกันรังสียูวีได้ และโทนสีฟ้าถึงน้ำเงินทำให้รู้สึกสงบมีสมาธิและผ่อนคลายได้อีกด้วย และยังคงคำนึงถึงหลักออกแบบผลิตภัณฑ์ภายนอกบ้าน โดยออกแบบให้มีการดูแลรักษาง่ายมีความแข็งแรงของตัววัสดุเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมเป็นที่นิยมของลูกค้าเป็นหลัก

วิศปิตย์ ชัยช่วย (2558) ได้ศึกษาค้นคว้าวิจัยเพื่อศึกษาแนวทางการจัดการสารสนเทศคลังสะสมผ้าในพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติอุบลราชธานี โดยมีวัตถุประสงค์การวิจัยคือ 1) เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันของการจัดการสารสนเทศคลังสะสมผ้าในพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติอุบลราชธานี 2) เพื่อศึกษาแนวทางการจัดการสารสนเทศคลังสะสมผ้าในพิพิธภัณฑ์สถาน แห่งชาติอุบลราชธานี เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึกและการสังเกตแบบมีส่วนร่วม ผลการวิจัยพบว่า บุคลากร

ตำแหน่งภัณฑารักษ์มีเพียง 1 ตำแหน่ง มีภาระงานเยอะ จึงไม่สามารถค้นคว้า วิเคราะห์และปรับปรุงงาน ขาดความต่อเนื่อง ไม่มีมาตรฐานหรือกฎเกณฑ์ในการลงทะเบียน และขาดการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีในการจัดการ ไม่มีการจัดทำฐานข้อมูล ขาดงบประมาณในการจัดการข้อมูลให้เป็นปัจจุบัน และมีแนวทางในการจัดการสารสนเทศคือ เพื่อให้เกิดการสืบค้น เข้าถึงและให้บริการ โดยแบ่งออกเป็น 3 ประเด็นคือ 1) การวิเคราะห์องค์ประกอบที่จำเป็นของสารสนเทศคลังผ้าคือ การให้รายละเอียดที่จัดเก็บเพื่อขึ้นทะเบียน เช่น เลข ชื่อ อายุหรือยุคสมัย วัสดุ เทคนิค ขนาดแหล่งที่มา กลุ่มวัฒนธรรมผ้า สถานที่จัดเก็บ คำอธิบาย หมวดหมู่ เป็นต้น 2) แนวทางการบริการและเผยแพร่ เช่น จัดทำเป็นคู่มือ หนังสือ สื่อดิจิทัล 3) ส่งเสริมการใช้ เช่น เดินแบบ ประกวดผ้า ประกวดแต่งกาย เป็นต้น

อุบลศรี อรรถพันธุ์ (2529 : บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่องการทอผ้าไหมพุมเรียง มีความมุ่งหมายที่จะศึกษาถึงการทอผ้าไหมยกดอกด้วยทุกแบบโบราณ ที่ตำบลพุมเรียง อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานีจากการศึกษาพัฒนาการของการทอผ้าไหมพุมเรียง ทำให้ทราบว่าในภาคใต้ของประเทศไทยมีการทอผ้ามาตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ และช่วงต้นกรุงรัตนโกสินทร์เมืองไชยาพุมเรียงได้ส่งผ้าทอพื้นเมืองเป็นสินค้าออกจำนวนมาก แต่ภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 กิจกรรมทอผ้าเริ่มทรุดโทรมลงเนื่องจากขาดแคลนวัตถุดิบ ประกอบกับมีผ้าทอด้วยเครื่องจักรส่งเข้ามาขายในตลาดชาวไทยพุทธจึงเลิกทอผ้าไปในที่สุด คงมีแต่ชาวไทยมุสลิมซึ่งบรรพบุรุษอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานในพุมเรียงตั้งแต่สมัยกรุงธนบุรีและต้นกรุงรัตนโกสินทร์ ที่ยังคงดำเนินการทอผ้าสืบต่อมาจนถึงปัจจุบัน ปัจจุบันในตำบลพุมเรียงยังมีการทอผ้าไหมยกดอกด้วยทุกแบบโบราณ ตลอดจนการเตรียมเส้นไหมด้วยเครื่องมือแบบเก่าเช่น ใช้ในกรอไหมการคันไหมโดยใช้รางคันและหลักคัน ส่วนการม้วนหูก เก็บดอก ก่อตะกอก ก็เป็นวิธีแบบโบราณ แต่ช่างผู้ชำนาญการในการทอผ้าประเภทนี้เหลืออยู่น้อยมาก จนน่าเป็นห่วงว่า ต่อไปจะไม่ช่างสืบทอดการทอผ้ายกดอกแบบโบราณอีกเลย เพราะช่างทอผ้ารุ่นใหม่นิยมหัดทอผ้า ด้วยकिกระตุกกันเป็นส่วนมากนอกจากนี้ยังมีปัจจัยอื่น ๆ ที่เป็นสาเหตุให้การทอผ้าไหมในพุมเรียงไม่เจริญก้าวหน้าเท่าที่ควร อาทิ ด้านวัสดุ เงินทุน และการตลาด เป็นต้น ซึ่งรัฐบาลควรเข้ามามีบทบาทในการช่วยแก้ไขปัญหาดังกล่าว และผู้ประกอบการทอผ้าในตำบลพุมเรียงเองควมมีการรวมกลุ่ม เพื่อร่วมมือกันดำเนินธุรกิจประเภทนี้ และร่วมกันปรึกษาหารือเพื่อแก้ไขปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นในเบื้องต้น

รัชพล ปัจจุบัน (2538) เรื่อง กระบวนการถ่ายทอดวัฒนธรรมการทอผ้าของชาวไทยทรงดำ การวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความเป็นมาของกลุ่มชนกระบวนการทอผ้าและวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการถ่ายทอดการทอผ้าของชาวไทยทรงดำในเขตอำเภอเขาย้อย จังหวัดจันทบุรี การศึกษาพบว่าชาวไทยทรงดำมีกระบวนการถ่ายทอดการทอผ้าสืบทอดกันมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ในกระบวนการสอนการทอผ้าได้มีการพูดคุยแลกเปลี่ยนกันระหว่างผู้ถ่ายทอดและผู้รับการถ่ายทอด ทำให้สามารถสอดแทรกความรู้ด้านต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อการดำรงชีพในอีกด้านหนึ่ง ผู้เกี่ยวข้องในกระบวนการถ่ายทอดได้แก่ พ่อแม่ และญาติพี่น้องที่มีความรู้เป็นผู้ให้การถ่ายทอดต่อ บุตรหลานที่ยังไม่ได้รับการเรียนรู้ ให้ได้รับการเรียนรู้ตามขั้นตอนจนสามารถปฏิบัติเองได้เพื่อจะได้มีผ้าทอของชาวไทยทรงดำไว้ใช้ในการเข้าร่วมกิจกรรมและพิธีกรรมของชุมชน

สุทัศน์ กองทรัพย์ (2548) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องเส้นทางประวัติศาสตร์ผ้าไหม 1,500 ตะกอ บ้านท่าสว่างสุรินทร์ ผลการวิจัยทำให้สามารถทราบว่าการทอผ้ายกทองโบราณเป็นวิธีการทอ ผ้า เริ่มต้นจากการทอผ้ายกโบราณตามลวดลายที่ใช้ตะกอเป็นตัวกำหนดลวดลายแบบ 2 ตะกอ 8 ถึง 30 ตะกอ ตะกอแรกเป็นตะกอที่ติดอยู่กับพื้หมทอผ้าแตกเมื่อเป็นลายผ้าละเอียดมีลวดลายซับซ้อน ตะกอ ถูกโยงขึ้นข้างบน ก็ทอผ้าผูกจำนวนตามลวดลายจาก 1,416 ตะกอ ปัจจุบัน (2549) 1,500 ตะกอ เพื่อแสดงลวดลายโดยมีการใช้เส้นพุ่งเป็นไหมน้อยหรือไหมตรง หรือไหมปั่นทองแบบโบราณ ที่ สืบสายมาช่วงสมัยอยุธยาที่ไทยเราเริ่มรับอิทธิพลเขมร ประจวบทางเมืองสุรินทร์มีความผูกพันกับ เขมรชายขอบที่รู้จักกันคือ บริเวณอาณาจักรเจนละ จนกระทั่งสู่รัฐการทอผ้ายกโบราณ มิได้เปลี่ยน การสืบทอดตกทอดสืบสานรุ่นต่อรุ่น ที่อาศัยจิตวิญญาณของเขาลงสร้างสรรค์เมืองสุรินทร์เป็นส่วน หนึ่งของอาณาจักรไทย ความสัมพันธ์ดังเริ่มก่อตัวสอดรับอย่างประณีตบรรจง ความรู้สั่งการต่อ ยอดจากการศึกษาพบว่า การทอเป็นฝีมือชาวบ้าน การแยกกลายเป็นของชาวบ้าน มีเพียงวิธีการสร้าง ลวดลายแล้วผู้ตะกอกับเส้นยืนเป็นของอาจารย์วีระธรรม ตระกูลเงินไทย ที่ได้เรียนจากงานศิลป์สูงาน ช่างสร้างสรรค์ได้อย่างลงตัวเป็นผ้ายกทองโบราณบ้านท่าสว่าง

เสาวนีย์ ตะโพนทอง และคนอื่น ๆ (2548 : บทคัดย่อ) การวิจัยเรื่องนี้นำเสนอแผนการผลิต ต้นทุนและผลตอบแทนการผลิตผ้าไหมยกทอง บ้านท่าสว่าง ตำบลท่าสว่าง อำเภอเมือง จังหวัด สุรินทร์ ซึ่งผลการคำนวณต้นทุนการผลิตและผลตอบแทนที่ได้รับจะต้องใช้เงินลงทุนสูงมาก การผลิต แต่ละครั้งต้องทอไม่น้อยกว่าสิบผืนจึงจะคุ้มค่ากับการลงทุน ลูกค้าที่ต้องการซื้อต้องตกลงเงื่อนไขกับ ผู้ผลิตก่อนจึงจะผลิตเป็นผืนผ้าออกมาได้ในความคิดของผู้ทำการผลิตจะไม่ขยายกำลังการผลิต เพิ่มขึ้น อีก เพราะมองงานที่ผลิตเป็นเรื่องศิลปะและความงดงามอันเกิดจากความพึงพอใจเป็นหลัก เนื่องจาก ผ้าไหมยกทองตามแบบราชสำนักนั้นมีคุณค่าทางด้านภูมิปัญญาไทยชั้นสูง ไม่สามารถคิดเป็น มูลค่า ทางตัวเงินได้

นัชรี จิรนคร (2550 : บทคัดย่อ) ศึกษาผ้าไหมยกทอง 1000 ตะกอ : กรณีศึกษากลุ่มทอผ้า ยกทอง “จันทโรสม้า” จังหวัดสุรินทร์ ผลการศึกษาวิจัยปรากฏดังนี้ ลักษณะที่ปรากฏเด่นชัดของผ้า คือ การแบ่งองค์ประกอบ ลวดลาย และการใช้สีที่ออกแบบขึ้นใหม่จากพื้นฐานของงานทอแบบราช สำนักสยามโบราณ และใช้รูปแบบศิลปกรรมไทยชั้นสูงโดยใช้เส้นไหมน้อยซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะของ ผ้าไหมสุรินทร์และไหมทองที่ต้องสั่งซื้อจากประเทศอินเดียไม่ต่างจากในสมัยโบราณ ลวดลาย พบว่า ลวดลายผ้ามีความถูกต้องสมบูรณ์ตามแบบกระบวนลายไทย ทั้งนี้เนื่องจากผู้ออกแบบวีระธรรม ตระกูล เงินไทยมีพื้นฐานการศึกษาโดยตรงด้านจิตรกรรมไทย ทำให้สามารถออกแบบงานขึ้นมาใหม่ภายใต้ กรอบประเพณีและแบบแผนดั้งเดิมได้อย่างลงตัวการใช้สีพบว่าใช้แม่สีหลัก 3 สี โดยการย้อมสี ธรรมชาติจากวัสดุย้อมเพียง 5 ชนิด ซึ่งเป็นวัสดุย้อมที่ได้ในท้องถิ่นและไม่เป็นพิษต่อสิ่งแวดล้อม ด้วยเทคนิคกระบวนการแบบพื้นบ้านดั้งเดิม ได้แก่ รังครั่งย้อมสีแดงเปลือกไม้ประโศดย้อมสีเหลือง มะนาว (Lemon yellow) แต่ส่วนใหญ่นิยมใช้ย้อมสีเขียวโดยนำไปย้อมทับด้วยครามแก่นไม้แกล ย้อมเหลืองทอง (Yellow Cambodge) เปลือกผลทับทิมย้อมสีเหลืองดิน (Yellow Orche) และต้น ครามย้อมสีน้ำเงิน นอกจากนี้ยังพบว่าสีที่ปรากฏอยู่ในผ้าไหมยกทองของกลุ่มทอผ้ายกทอง “จันทโรสม้า” จังหวัดสุรินทร์เป็นการใช้สีที่พบได้ในศิลปกรรมไทยชั้นสูงแขนงอื่น ๆ ด้วยเทคนิค กระบวนการทอเป็นการทอผ้ายกทองที่ออกแบบลวดลายอย่างซับซ้อนตามแบบศิลปกรรมชั้นสูงของ

ไทย ด้วยที่ทอมือแบบพื้นบ้านดั้งเดิม ทั้งนี้พบว่าลวดลายที่ใช้มีผลอย่างยิ่งต่อการเลือกใช้เทคนิคในการทอ สามารถกล่าวได้ว่าเทคนิคทุกเทคนิคที่กลุ่มทอผ้ายกทอง “จันทร์โสมา” ใช้นั้น ในสมัยโบราณมีอยู่ แล้วทั้งนี้หลักสำคัญในการสร้างลวดลายของผ้ายกซึ่งทำให้เกิดลวดลายยกนูนขึ้นเหนือผืนผ้า คือ การเสริมเส้นพุ่งพิเศษซึ่งสามารถเลือกใช้เส้นไหมธรรมชาติย้อมสีต่าง ๆ ตามต้องการหรือเลือกใช้เส้นไหมทอง และยังพบว่ามีการสร้างลวดลายด้วยการเสริมเส้นพุ่งพิเศษทั้งชนิดที่เสริมเข้าไปยาวตลอดหน้าผ้าและชนิดที่เสริมเข้าไปเป็นช่วงเป็นจังหวะได้แก่การใช้เทคนิคจกและเกาะเป็นต้น เป็นการนำมาผสมผสานกับเทคนิคกระบวนการและเครื่องมือทอผ้าแบบพื้นบ้านของตนเพื่อให้ผลงานบรรลุถึง ความงามตามที่ออกแบบไว้การถ่ายทอดความรู้พบว่ายังคงมีกระบวนการถ่ายทอดความรู้ในหมู่เครือญาติ และมีการแลกเปลี่ยนความรู้จากผู้ใหญ่สู่เด็กในหมู่ช่างทอบ้างแต่ส่วนใหญ่เป็นการถ่ายทอดความรู้จากหัวหน้ากลุ่มสู่สมาชิกในกลุ่มทั้งนี้สิ่งหนึ่งที่กล่าวได้ว่ากลุ่มผู้ออกแบบได้เรียนรู้ จากช่างทอ คือ กระบวนการย้อมสี

อรรพรรณ จุ ลักษณ์ิเยียร (2551) ได้ทำการวิจัยเรื่อง กระบวนการเรียนรู้ธุรกิจชุมชน : กรณีศึกษาในกลุ่มสตรีจังหวัดขอนแก่น วัตถุประสงค์เพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้ธุรกิจชุมชน ตามแนวคิดการเรียนรู้โดยการชี้นำตนเอง ผลการวิจัยพบว่า กระบวนการเรียนรู้ธุรกิจชุมชนตามแนวคิดการเรียนรู้โดยการชี้นำตนเองในการบริหารจัดการ ด้านการผลิต ด้านการตลาด และด้านแนวคิดการประกอบการโดยรวม สรุปผลการวิเคราะห์ความรู้ทั้ง 4 ด้าน ผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้ที่ดีที่สุด โดยภาพรวมกลุ่มสตรีจังหวัดขอนแก่น มีระดับความพร้อมในการเรียนรู้โดยการชี้นำตนเองอยู่ในระดับปานกลาง

สมโชค เฉตรระการ (2552 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่องแนวทางการเรียนรู้สู่ความเป็นเลิศของการพัฒนาอาชีพทอผ้าไหมตามโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง ผลการวิจัย พบว่า 1) ชุมชนที่กลุ่มอาชีพทอผ้าไหมตั้งอยู่ทั้งหมด มีประวัติความเป็นมาและมีการถ่ายทอดภูมิปัญญาเกี่ยวกับการทอผ้าไหมสู่รุ่นลูกหลานทั้งสิ้น 2) แนวทางการเรียนรู้สู่ความเป็นเลิศของการพัฒนาอาชีพทอผ้าไหม เริ่มต้นจากการสืบทอดภูมิปัญญาด้านการทอผ้าไหมสู่รุ่นลูกหลานในระดับครัวเรือนมีการรวมตัวเป็นกลุ่มอาชีพโดยอาศัยแรงจูงใจจากภายในครัวเรือนกลุ่มอาชีพ และโรงเรียนในชุมชนร่วมกับแรงจูงใจจากภายนอกโดยเฉพาะจากนโยบายการจัดระบบและกลไกช่วยเหลือประชาชนของรัฐบาล ทำให้เกิดกระบวนการในการเรียนรู้ และมีการพัฒนากลุ่มให้มีความเข้มแข็งขึ้นเป็นลำดับโดยการเรียนรู้นั้นมีรูปแบบดำเนินการในระดับครัวเรือนระดับกลุ่มอาชีพ และระดับโรงเรียน มีภูมิปัญญาชาวบ้านด้านการทอผ้าไหมเป็นกำลังหลักในการถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ โดยใช้วิธีการสอนภาคทฤษฎีด้วยการบอกอธิบายให้ท่องจำให้ดูตัวอย่างของจริง และเรียนรู้ภาคปฏิบัติด้วยการปฏิบัติจริงที่กลุ่มอาชีพในชุมชนในลักษณะของ On the Job Training

ทศวรรณ ธิมาคำ และคณะ (25548) ได้ศึกษาการจัดการความรู้ภูมิปัญญาพื้นบ้านล้านนา เรื่อง การทอผ้ายกลำพูน พบว่ารูปแบบที่ทอผ้ายกลำพูนคือ ที่ทอผ้าพื้นเมืองโบราณและที่ทอผ้าพื้นเมืองประยุกต์ รูปแบบลวดลายดั้งเดิมของผ้ายกลำพูนและยังเป็นที่นิยมในปัจจุบันคือ ลายดอกพิกุล ส่วนองค์ความรู้กระบวนการทอผ้ายกลำพูนได้แก่ การออกแบบลายกราฟ การกรอไหม การสาวไหม การเข้าหัวม้วน การนำหัวม้วน ขึ้นที่ทอผ้า (การสืบหูก) การเก็บตะกอกเหยียบ การคัดลายบนเส้นไหม การเก็บตะกอดอก การทอผ้ายก และการทอหน้านาง ขั้นตอนที่ยากและซับซ้อนที่สุดในการทอ

ผ้าคือ การคัดลายซึ่งปัจจุบันมีผู้เชี่ยวชาญจำนวนลดน้อยลง ผู้คัดลายต้องมีความรู้ทั้งออกแบบลายกราฟ การสาวไหม การทอผ้า และการทอหน้านาง ลักษณะเด่นของผ้ายกลำพูนคือ เนื้อผ้าแน่น สม่ำเสมอเพราะผู้ทอมีเทคนิคเฉพาะในการทอ

2. งานวิจัยต่างประเทศ

ซูซิโล (Susilo. 1992) ได้ศึกษาค้นคว้าวิจัยเกี่ยวกับผลการย้อมผ้าฝ้ายด้วยสีครามธรรมชาติโดยเปรียบเทียบกับผ้าที่ย้อมด้วยสีสังเคราะห์ โดยใช้โซเดียมไฮโดรซัลไฟต์และโซเดียมไฮดรอกไซด์ที่เพียงพอ (ไม่ใช่เกลือ) พบว่าความเข้มข้นของสี (K/S) ของสีครามธรรมชาติ คิดเป็นร้อยละ 10 ของผ้าฝ้ายที่ย้อมด้วยสีครามสังเคราะห์และความคงทนของสีต่อการซักอยู่ในระดับดีและความคงทนของสีต่อแสงและการขัดถูอยู่ในระดับพอใช้

อี ชุง ลิม และคนอื่น ๆ (He Chong Lim. 2005) ได้ศึกษาค้นคว้าวิจัยเกี่ยวกับการนำเอาโครงสร้างสารให้สี Indi Rubin และ Indigo blue ทำการทดสอบความสามารถในการต้านแบคทีเรียที่มีลักษณะโครงสร้างทางพันธุกรรมเหมือนกัน คือลักษณะที่เป็นประเภทเดียวกันกับ Acid bacteria โดยคัดเลือกเอาเชื้อที่เป็นเป้าหมายคือ Bacillus Subtiles และ Escherichia coli โดยใช้วิธี The double-agar-layer method พบว่าสารให้สีทั้งสองสามารถต้านแบคทีเรียดังกล่าวได้คือว่าสารให้สีทั้งสองมีความสามารถในการทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพันธุกรรมในรหัสของการควบคุมในยีนของแบคทีเรีย

อีริค (Eric Daniel and other.2012) ได้ศึกษาวิจัยค้นคว้าเกี่ยวกับกระบวนการลดสีย้อมครามโดยใช้โซเดียมดีเทียมไนท์ทำให้เกิดผลพลอยได้ที่เป็นอันตรายและก่อให้เกิดมลภาวะต่อสิ่งแวดล้อม ควรมีการนำวิธีการลดใหม่มาใช้กับเครื่องย้อมสิ่งทอเพื่อลดการเกิดอันตรายซึ่งอาจเป็นอันตรายน้อยและมีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและแหล่งพลังงาน การศึกษารั้งนี้เป็นการศึกษาสารลดปริมาณทดแทนที่ได้จากทรัพยากรธรรมชาติ ใช้สารลดจำนวน 3 ชนิดแยกจากปาล์ม กล้วย และแอปเปิ้ลโดยวิธีเดือด เมื่อเปรียบเทียบผลของการลดสีย้อมครามตามธรรมชาติพบว่าค่าความคงทนของสีที่แตกต่างกัน pH และค่าสี (K / S) วัดตามความเข้มข้นของสารลดและความเข้มข้นของมะนาวไฮโดรเจน ผลลัพธ์แสดงให้เห็นว่าค่า K / S แตกต่างกันไปตามปริมาณสารลด ค่าเฉลี่ยที่สูงขึ้นแสดงจากวันที่ปาล์มระหว่างสามตัวแทนลดที่ 25 ° C และช่วง pH 10.8-11 โดยการใช้สารลดทอนตามธรรมชาติอาจเป็นไปได้ที่จะได้สีที่อมตัวและความลึกของโรงเมื่อเทียบกับสารลดการสังเคราะห์

แจลีและคนอื่น ๆ (Jihye Lee and Author. 2013) ได้ศึกษาค้นคว้าวิจัยเกี่ยวกับ ลักษณะของสีย้อมธรรมชาติสีดั้งเดิมของผ้าไหมเกาหลีโดยใช้เทคนิค TOF-SIMS ซึ่งเป็นเทคนิคศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับธาตุและอินทรีย์จากตัวอย่างหลายชั้นของพื้นผิวผ้าไหมเกาหลี มีผลการดำเนินงานที่ดีขึ้นได้ประยุกต์ใช้เทคนิค TOF-SIMS ไปสู่การศึกษาความหลากหลายของสารอินทรีย์ วัสดุโพลิเมอร์และชีวภาพ มีการใช้เทคนิค TOF-SIMS, XPS ซึ่งเป็นการวัดด้วยแสงอินฟราเรด (FTIR) เพื่อระบุลักษณะการย้อมสีธรรมชาติผ้าไหมแบบดั้งเดิมที่ย้อมด้วยสารสกัดจากพืชช่วยยับยั้งใช้และทำลายกระบวนการสกัดที่จำเป็น ผ้าไหมที่ย้อมด้วยสารสกัดจากพืชได้รับการวิเคราะห์เพื่อระบุกลุ่มสารเคมีและหน้าที่ของสารเหล่านี้ที่เป็นส่วนประกอบสีย้อมซึ่ง มีประโยชน์อย่างยิ่งต่อฐานข้อมูลอ้างอิงสำหรับเปรียบเทียบกับ

ข้อมูลเกี่ยวกับผ้าไหมเกาหลีแบบดั้งเดิมและความเข้าใจเกี่ยวกับวัสดุย้อมผ้าแบบดั้งเดิม ดังนั้นเทคนิคพื้นผิวมีประโยชน์สำหรับการวิเคราะห์ไม่ทำลายสีของสารสกัดจากพืชและผ้าไหมย้อมเกาหลี

จากการศึกษาทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทำให้ผู้วิจัยสรุปได้ว่า การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น นั้นมีหลักในการจัดการองค์ความรู้ คือ การค้นหาความรู้ การรวบรวมความรู้ การนำความรู้มาใช้ และการถ่ายทอดความรู้ จะทำให้องค์ความรู้นั้นเป็นความรู้ที่ฝังลึกและสามารถรักษาองค์ความรู้อยู่คู่ชุมชนตลอดไป และการถ่ายทอดองค์ความรู้นั้นมีหลายรูปแบบ ได้แก่ การถ่ายทอดองค์ความรู้ระหว่างบุคคล เช่น พ่อ แม่ ถ่ายทอดองค์ความรู้ให้แก่ลูก ใช้รูปแบบการบอกเล่า บรรยาย สอนให้ปฏิบัติจริง แต่รูปแบบของการถ่ายทอดองค์ความรู้ให้กับคนจำนวนมากนั้น จะใช้วิธีการอบรมเชิงปฏิบัติการ จึงจะได้ผล ดังนั้นการจัดการความรู้เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอภูมิปัญญาท้องถิ่นตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงจึงใช้การถ่ายทอดโดยการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการ และศึกษาองค์ความรู้จากสื่อวีดิทัศน์ เพื่อให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ และเกิดทักษะอาชีพ